

Particularități privind investigarea infracțiunilor economico-financiare săvârșite prin intermediul societăților off-shore

TĂBÎRȚĂ Adrian,
doctor în drept, lector universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

URSU Ion,
student la Facultatea Drept,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

REZUMAT

Domeniului dat i-au fost consacrate numeroase cercetări, dat fiind faptul că problematica lucrării consistă în elaborarea metodologiilor de cercetare a fenomenului infracțiunilor de ordin economico-financiar și determinarea impactului politicilor anticorupție la nivel sistemic și administrativ, în vederea implementării și dezvoltării unor mecanisme eficiente de prevenire a fenomenului infracțiunilor economico-financiare comise de către societățile off-shore și în acest context studiul dat apare ca extrem de *actual și important*, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Autorii menționează, că domeniul dat i-au fost consacrate numeroase cercetări, dat fiind faptul că problematica lucrării consistă în elaborarea metodologiilor de cercetare a fenomenului infracțiunilor de ordin economico-financiar și determinarea impactului politicilor anticorupție la nivel sistemic și administrativ, în vederea implementării și dezvoltării unor mecanisme eficiente de prevenire a fenomenului infracțiunilor economico-financiare comise de către societățile off-shore și în acest context studiul dat apare ca extrem de *actual și important*, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic.

În concluzie autorii subliniază, că în urma studiului efectuat putem afirma cu certitudine că infracțiunile economico-financiare sunt un fenomen social cu caracter destabilizator care complică substanțial modernizarea socială, economică și politică, oferind prioritate intereselor private în managementul proceselor complexe de reconstrucție a societății. Problema infracțiunilor economico-financiare rămâne a fi atât pentru Republica Moldova cât și pentru restul statelor lumii una dintre cele mai grave probleme. După cum am observat, fenomenul infracțiunilor economico-financiare în majoritatea statelor Europene cât și în Republica Moldova este studiat în prezent de o varietate de științe, precum: sociologia, dreptul, criminologia, criminalistica, psihologia, antropologia, istoria, științele politice etc., integrând aspecte multidimensionale și oferind posibilitatea formării unei imagini mai depline în ceea ce privește natura și consecințele acestui fenomen.

Cuvinte cheie: sferă informațională, securizarea informației, asigurarea securității informaționale, instituțiile publice, politici de stat, libertatea de informații, organizații internaționale, societatea civilă

Peculiarities regarding the investigation of economic-financial crimes committed through off-shore companies

TĂBÎRȚĂ Adrian,

doctor of law, university lecturer, University of European Studies from Moldova

URSU Ion,

student at the Faculty of Law, University of European Studies from Moldova

SUMMARY

Numerous researches have been devoted to this field, given the fact that the problem of the paper consists in the development of research methodologies for the phenomenon of economic-financial crimes and the determination of the impact of anti-corruption policies at the systemic and administrative level, in order to implement and develop effective mechanisms of prevention of the phenomenon of economic-financial crimes committed by off-shore companies and in this context the given study appears as extremely current and important, both from a theoretical and practical point of view. The authors mention that numerous researches have been devoted to the given field, given the fact that the issue of the work consists in the development of research methodologies for the phenomenon of economic-financial crimes and the determination of the impact of anti-corruption policies at the systemic and administrative level, in order to implement and develop effective mechanisms to prevent the phenomenon of economic-financial crimes committed by off-shore companies, and in this context the given study appears extremely current and important, both from a theoretical and practical point of view.

In conclusion, the authors emphasize that, following the study carried out, we can affirm with certainty that economic-financial crimes are a social phenomenon with a destabilizing character that substantially complicates social, economic and political modernization, giving priority to private interests in the management of complex processes of societal reconstruction. The problem of economic-financial crimes remains one of the most serious problems both for the Republic of Moldova and for the rest of the world's states. As we have noticed, the phenomenon of economic-financial crimes in most European states and in the Republic of Moldova is currently studied by a variety of sciences, presumably: sociology, law, criminology, forensics, psychology, anthropology, history, political science, etc. integrating multidimensional expectations and offering the possibility of forming a more complete image in which the nature and implications of this phenomenon are considered.

Keywords: information sphere, information security, information security assurance, public institutions, state policies, freedom of information, international organizations, civil society.

Cadrul normativ de drept penal în materia infracțiunilor din sfera economico- finaciară a cunoscut pe parcursul timpului o continuă evoluție, ceea ce a determinat, sub aspect juridic eficiența combaterii și prevenirii infracțiunilor cu caracter economico-finaciar. Evident, legislația penală care a fost și este în continuare o schimbare crează cadrul de drept necesar pentru delimitarea infracțiunilor economico-finaciar de alte categorii de infracțiuni și deci, determinând dreptul aplicabil de către organele de urmărire penală și de către instanțele de judecată în materia de investigare și cercetare, a luptei cu fenomenul infracționalității economice. [1]

Cercetarea infracțiunilor economico-finaciar impune cunoașterea aprofundată a fenomenului prin culegerea, stocarea și prelucrarea în bazele de date, a unui volum important de informații privind infractorii, antecedentele penale, organizațiile criminale, modurile de operare, tranzacțiile suspecte etc. Fluxul datelor informative este orientat spre alimentarea activităților investigative și de urmărire penală a organelor judiciare. Organizarea unui flux informațional constant, și eficace marchează realizarea unui salt cultural în activitatea de urmărire penală, de la nivelul empiric la nivelul specializării profesionale. Cunoașterea în profunzime a fenomenului criminalității în domeniul economico- finaciar presupune studiul și analiza dosarelor în lucru, a rapoartelor și materialelor de sinteză elaborate de compartimentele specializate ale Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor, Bancii Naționale a RM, etc., privind evoluția și modurile de manifestare ale acestuia.

Presupune selecția și studiul informațiilor referitoare la infracțiunile din domeniul economico-finaciar deținute de structurile abilitate ale Poliției, CNA, Procuraturii și ale serviciilor de informații, a datelor obținute de la organismele polițienești internaționale. În literatura de specialitate s-a relevat că activitatea de investigare și cercetare a infracțiunilor circumscrise fenomenului de infracțiuni economico-finaciare parcurge trei faze importante: informativă, investigativă și a anchetei sau instrucției penale. Faza informativă cuprinde activitățile specifice, desfășurate în mod continuu, organizat și conspirat de către structurile de specialitate, în vederea cunoașterii și documentării informative a activității infracțiunilor din sfera economico-finaciară. Structurile informative își au propriile planuri de culegere a informațiilor definite ca fiind strategii minime în abordarea criminalității organizate.

Planurile cuprind domeniile în care se desfășoară culegerea informațiilor (ex: privatizare, vamă, credite bancare, subvenții etc), categoriile de persoane vizate de activitatea de supraveghere operativă și de culegere a informațiilor (ex: lideri de rețele criminale, vameși, funcționari etc), mijloace de supraveghere operativă și culegere a informațiilor(ex: informatori, filaj, agenți acoperiți, interceptarea convorbirilor, accesul la banca de date, supravegherea conturilor), modalitățile de analiză și exploatare a informațiilor împreună cu lucrătorii operativi abilitați să efectueze acte premergătoare, să înceapă urmărirea penală și să valorifice materialul informativ în faza de urmărire penală. [2]

Structurile informative trebuie să conlucreze activ în cazuri concrete în vederea unei documentări informative complete și avansării în faza superioară a investigației. Faza investigativă

este compusă din ansamblul activităților realizate de structurile specializate în vederea verificării în secret a informațiilor obținute în faza informativă. Aceste activități pot fi:

- supravegherea operativă a unei persoane suspecte prin filaj sau pîndă, supravegherea unui loc inclusiv executarea fotografiilor judiciare și înregistrarea video;
- verificarea unor tranzacții suspecte, a unor acte și înscrisuri de care s-a folosit făptuitorul, obținerea unor date prin Interpol etc.

Declanșarea acțiunii investigative se efectuează în momentul favorabil, caracterizat prin existența unor acumulări suficiente în faza informativă, eficacitatea acțiunii fiind determinată de gradul de cunoaștere a grupului infracțional. În literatura de specialitate se atrage atenția că regula fundamentală care trebuie respectată este aceea de a asigura continuitatea și interferența planurilor informative și investigative, continuarea monitorizării activităților infracționale ale grupului criminal în faza investigativă și în aceea de urmărire penală.

Supravegherea operativă trebuie să aibă drept scop identificarea conexiunilor rețelei infracționale în domeniile administrației publice, politicii, financiar-bancare, de asigurări etc., identificarea, localizarea, evaluarea disponibilităților financiare, a bunurilor și valorilor obținute, precum și activitățile economice gestionate nemijlocit sau prin interpuși de rețeaua criminală.

În cursul fazei investigative sunt identificate și asigurate mijloacele de probă care vor fi administrate în faza de urmărire. Astfel, pot fi identificați martori, victime, furnizori, intermediari etc., iar relatările lor pot fi menționate în cuprinsul procesului- verbal de consemnare a efectuării actelor premergătoare urmăririi penale. În aceleași procese-verbale pot fi consemnate rezultatele altor activități investigative: supravegherea operativă, ridicarea și verificarea unor acte și înscrisuri, efectuarea unor razii, etc.

Activitatea specială de investigații în cazul infracțiunilor economico-financiare se efectuează de către ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate din cadrul ori subordonate Procuraturii Generale, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Centrului Național Anticorupție, Serviciului de Informații și Securitate, Serviciului de Protecție și Pază de Stat, Serviciului Vamal și Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției. Se interzice efectuarea măsurilor speciale de investigații de către alte autorități decât cele prevăzute mai sus.

Ofițerul de investigații care efectuează activitatea specială de investigații își realizează sarcinile în mod independent, cu excepția cazului când acțiunea specială de investigații este dispusă și coordonată sau este condusă în cadrul procesului penal de către procuror sau de către ofițerul de urmărire penală, în interacțiune sau în conlucrare cu colaboratorii confidențiali. [3]

În cadrul activității speciale de investigații, procurorul are următoarele competențe: a) autorizează măsurile speciale de investigații care, potrivit prezentei legi, urmează a fi autorizate de procuror; b) coordonează sau conduce măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul unui proces penal pe care le-a autorizat sau asupra cărora a solicitat autorizarea judecătorului de instrucție; c) controlează legalitatea efectuării măsurilor speciale de investigații, precum și rezultatele măsurilor speciale de investigații pe care le-a autorizat sau asupra cărora a solicitat autorizarea judecătorului de instrucție, etc.

Pentru realizarea sarcinilor prevăzute de lege pot fi efectuate următoarele măsuri speciale de investigații:

1) cu autorizarea judecătorului de instrucție, la demersul procurorului: a) cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat; b) supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea; c) interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor; d) reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; e) monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice; f) monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară; g) documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistem de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice.

2) cu autorizarea procurorului: a) identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; b) urmărirea vizuală; c) controlul transmiterii banilor sau a altor valori materiale extorcate; d) investigația sub acoperire; e) supravegherea transfrontalieră; f) livrarea controlată; g) colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; h) cercetarea obiectelor și documentelor; i) achiziția de control;

3) cu autorizarea conducătorului subdiviziunii specializate: a) chestionarea; b) culegerea informației despre persoane și fapte; c) identificarea persoanei.

Măsurile speciale de investigații specificate mai sus se autorizează în condițiile Codului de procedură penală al Republicii Moldova. La fel, măsurile speciale de investigații se autorizează de către procuror din oficiu sau la demersul ofițerului de urmărire penală, al ofițerului de investigații sau al conducătorului subdiviziunii specializate în cadrul unui dosar special format și înregistrat. În ordonanța procurorului se va indica: a) măsura concretă autorizată; b) perioada pentru care a fost autorizată măsura; c) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire, precum și activitățile pe care acesta le va desfășura; d) numele, prenumele, numărul de identificare al persoanei supuse măsurii speciale de investigații sau datele de identificare ale acesteia, dacă sînt cunoscute. [4]

În practica de cercetare penală desfășurată de organele judiciare se constată frecvente deficiențe în parcurgerea traseului de la informație la investigație apoi la anchetă. Una dintre cele mai grave o reprezintă “sincopa” survenită în faza actelor premergătoare, între activitatea informativ-investigativă și activitatea de cercetare penală. Informația, produs extrem de perisabil,

suferă un proces de “îmbătrânire” rapidă astfel încât, nefiind utilizată în momentul potrivit pentru a fi transformată în probă, ea își pierde valoarea. Evitarea ”sincopei” informative, se poate realiza prin implicarea anchetatorilor care realizează planul urmăririi penale încă din faza investigativă, ”fierbinte”, a anchetei. Cunoscând toate datele informative materializate prin investigații, anchetatorii sunt în măsură să aprecieze valoarea probatorie a materialului cules, să aprecieze momentul oportun pentru declanșarea anchetei și transformarea informațiilor în mijloace de probă conform dispozițiilor procesual-penale.

Exemplul cel mai elocvent pentru acest tip de deficiență îl reprezintă metoda de acțiune a unor organe de poliție de a investiga și constata infracțiuni economico- financiare fără delegare, din rațiuni de statistică, apoi de a înainta dosarul după o perioadă de timp, procurorului competent care reface integral actele realizate în cauză. Adeseori actele premergătoare sunt precare, nu s-a realizat surprinderea în flagrant iar unele persoane revin asupra afirmațiilor inițiale, astfel încât se ajunge inevitabil la situația de dubiu privind existența faptei, situație care profită persoana în cauză, potrivit principiului “in dubio pro reo”. [5]

Activitățile desfășurate în faza investigativă, după sesizarea organului judiciar, reprezintă din punct de vedere procesual penal acte premergătoare, acte exterioare procesului penal. Cele mai relevante activități sunt consemnate în procesul verbal de efectuare a unor acte premergătoare având un rol important cu privire la începerea, derularea și soluționarea procesului penal. Activitățile investigative care pentru a fi eficace au de regulă un caracter discret și constă în verificarea informațiilor deținute sau completarea lor:

a) Supravegherea operativă este definită ca o observare secretă, continuă sau periodică, asupra persoanelor, vehiculelor, locurilor sau obiectelor de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind identitatea și activitățile anumitor persoane suspecte. [6]

b) Verificarea surselor de venit ale unei persoane bănuite care prin modul de trai depășește limitele câștigurilor licite. Această activitate presupune a se stabili cu ce afaceri se ocupă persoana suspectă, dacă este patron de societate și dacă săvârșește infracțiuni financiare prin intermediul firmei, cercul de relații sociale, dacă este atrasă de viața mondenă și realizează cheltuieli mari pentru vestimentație și bijuterii etc.

c) Verificarea unor acte și înscrisuri de care s-a folosit făptuitorul, a unor tranzacții suspecte. În raport de natura infracțiunilor economico-financiare și modul de operare organul de urmărire penală poate efectua verificări ale documentelor Camerei înregistrării de stat care țin următoarele evidențe:

- registrul pentru înregistrarea comercianților persoane fizice,

□ registrul pentru înregistrarea persoanelor juridice subîmpărțit în registre pentru evidența societăților cu răspundere limitată, societăților pe acțiuni etc.;

□ cartotecile fișelor comercianților formate din fișe pentru fiecare comerciant (în cazul României).

Organul de urmărire penală poate obține, prin verificări, date utile privind persoana asociaților, sediul societății, sucursalele din țară sau străinătate, forma juridică și obiectul de activitate, capitalul social, administratorii, bilanțul contabil etc. [7] Alte informații utile pot fi obținute din registrele de evidență ale instanțelor comerciale, din cauze avînd ca obiect reorganizarea judiciară și falimentul etc.

Obținerea unor date prin Interpol este o activitate investigativă importantă. Interpol oferă acces la rețeaua informatică internațională de dosare privind activitățile infracționale. În urma completării unei cereri de verificare a informației secrete, se efectuează o investigație în baza de date utilizîndu-se numele delincventului sau numele firmei implicate. [8]

Referențe bibliografice

1. Bujor V., Pop O., Criminalitatea economico-financiară domeniului de cercetare al criminologiei moderne, Editura Mirton, Timișoara, 2012, p. 129.
2. Voicu C., Criminalitatea afacerilor, I.G.P, Bucuresti, 2014, p.358.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr.122-XV din 14.03.2003, Monitorul Oficial al R. Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003.
4. Mircea I., Criminalistica, Ed, Lumina Lex, București, 2012, p. 46.
5. Carpenaru D., Drept Comercial Roman, Ed. All Bucuresti, 2013, p. 75.
6. Turcu I., Dreptul afacerilor, Ed. Fundatia Chemarea, Iasi, 2010, p. 158.
7. http://www.stiucum.com/drept/criminologie/Metodologia-cercetarii_infraact61554.php (accesat la 01.03.2024).
8. <https://customs.gov.md/ro> (accesat la 01.03.2024).

